

HERCZEG VIKTOR JÓZSEF

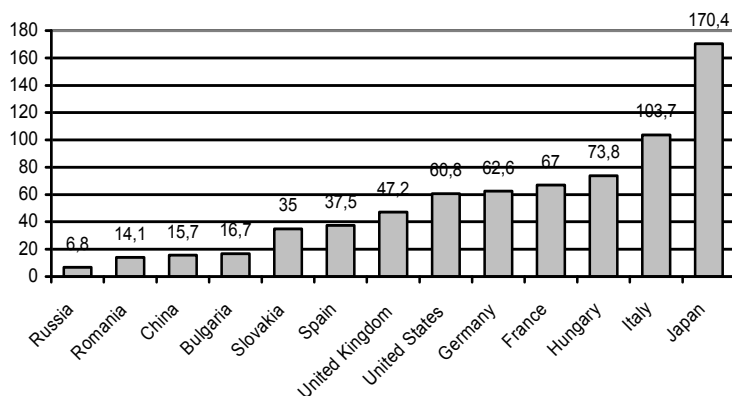
## Válságkezelési technikák a világban

A pénzügyi, gazdasági-válság hullámai – határoktól függetlenül – mára elérték a világ fejlettebb országainak többségét. Új kihívások előtt áll a világ, s érdekes megfigyelni, hogy az érintett országok hogyan szeretnék kezelni a válságot. Először leírom, mi is történt a világgazdaságban az elmúlt két évben, majd ismertetem tizenegy ország szinte összes válaszlépését, végül összefoglalom a várható hatásokat, levonom a konklúziót. Az alábbiakban leírt információkat, elsősorban hazai és részben külföldi hírportálokról gyűjtöttem össze.

### A pénzügyi és gazdasági-válság okai

Elemzők véleménye szerint a pénzügyi, majd emiatt kibontakozó gazdasági-válság közvetlen oka, hogy Amerikában megjelentek a nem elsőrangú adósok részére nyújtott jelzáloghitelek, ehhez kapcsolódóan pedig a változó kamatozású jelzáloghitelezés gyakorlata, valamint a jelzálog-fedeztető értékpapírok forgalmazása. Továbbá megjelentek olyan hitelkonstrukciók, amelyek egyáltalán nem, vagy alig hitelképes személyeknek is biztosítottak hiteleket (pl.: hajléktalanok is vehettek fel segélyükre hitelt.)

*Államadósság a GDP %-ában 2008<sup>1</sup>*



(Az államadósság mértéke fontos egy ország számára, mert ha alacsony, akkor relatíve sok kölcsönt vehet még fel az adott ország anélkül, hogy a befektetők bizalma megrendülne, így tágabb a válságkezelési repertoárjuk.)

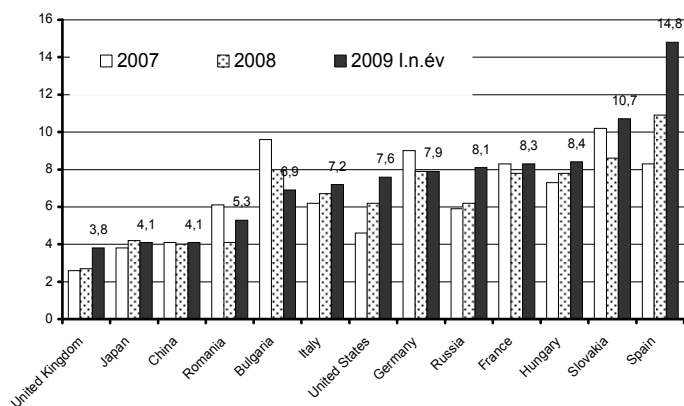
Háromféle válság-típust különböztetnek meg:

- Eszközoldali-válság előzménye, hogy a pénzügyi eszköz érteke eltűzött, ami a bankokat, a nyugdíj-alapokat, és a biztosításokat érinti leginkább.

<sup>1</sup> www.cia.gov

- Likviditási-válság lényege, hogy a túlértékelt eszközök finanszírozása miatt a (hite)l források csökkenni kezdenek, mert a likviditási „pánikban” a bank betéteisei hirtelen készpénzre akarják váltani betéteiket és befagynak a hitelezések.
- Bizalmi-válság esetén, megrendült a piaci szereplők egymásba vetett bizalma, nem bíznak abban, hogy amit egymásnak mondanak, az úgy is lesz. Ebben szerepet játszottak az auditorok és a hitelminősítők is, mivel felminősítettek kevésbé jó hitelkonstrukciókat. (minden országnak van bizalmi tőkéje).

Munkanélküliségi ráták<sup>2</sup>



### Nyugat Európa válságkezelési technikái

#### Nagy Britannia:

- a Brit Iparszövetség tagvállalatainak többsége befagyasztja, vagy csökkenti alkalmazottai bérét (több dolgozót tarthatnak meg)
- a cégek kb. 30%-a 4 napos munkahetet vezetett be (20%-kal alacsonyabb munkabér, és munkahelyek megtartása),
- 2008-ban 560 milliárd USD bankmentő csomag, és 140 milliárd USD csomaggal a kockázatos hitelekre ad biztosítást (ezek a befagyott hitelpiac újraindítására, és a pénzühiánnyal küzdő vállalkozások megsegítésére),
- adócsökkentés 31,2 milliárd USD értékben (áfa 17,5%-ról 15%-ra a kereslet növekedését a vállalkozásokon keresztül, és a foglalkoztatás ösztönzésére),
- a bankok államosítására 58 milliárd USD-t fordítottak, további csőd, és leépítések megelőzése érdekében.

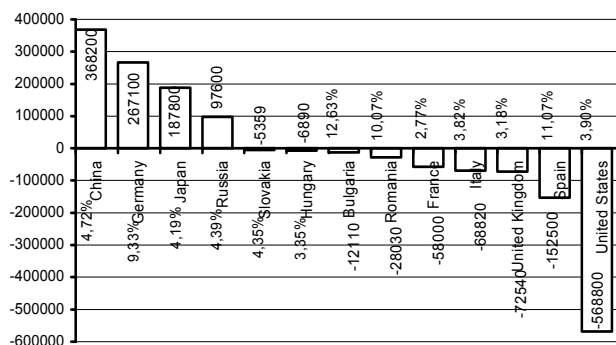
#### Németország:

- a veszteségeket tömörítő rossz bankok („bad bank”) létrehozását tervezik közgazdászok, bankszakemberek,
- gazdaságélénkítő csomagok elfogadása 80 milliárd USD értékben 2008-2010 között, és ettől függetlenül,
- az infrastrukturális beruházásokat 64,5 milliárd USD összegben hajtják majd végre,

<sup>2</sup> www.indexmundi.com

- adóterhek csökkentése (feljebb csúsztatják az adómentes sávot, továbbá 1 százalékkal csökkentik az alsó szja-kulcs mértékét, és tb-járulékot is csökkentik 0,6%-al),
- 2500 euró támogatást kap, aki 9 évesnél idősebb autóját újra cseréli,
- a nyereségrátával dolgozó bankok az osztalékukat rendre kifizették részvényeseknek, most meg a veszteségeket államosítani fogják, vagyis az adófizetők között osztják szét a terheket,
- radikális nyugdíjmelést hajtott végre a lakossági fogyasztás növelése érdekében (nyugati felében 2,4%-al, keleti tartományokban 3,4%).

*Becsült folyó fizetési mérleg 2008  
(millió \$-ban és a GDP %-ában)<sup>3</sup>*



#### **Franciaország:**

- a Nemzeti Befektetési Terv szerint 33,6 milliárd USD értékben támogatják zömében a vállalati szférát, valamint a szociális célú lakásépítés beruházásait, és még ebből
- 1000 euró támogatást kap, aki 10 évesnél idősebb autóját újra cseréli,
- cégek osztalékának 3 felé osztása (1/3 rész a dolgozóknak, 1/3 rész a részvényeseknek, 1/3 rész beruházásokra),
- a befagyott hitelpiac beindítására, és a pénzühiannyal küzdő cégek megsegítésére hitelgarancia-alapokat hoznak létre (a 5,2 milliárd USD értékben segítik több kis- és közepes vállalkozásokat hitelhez),
- szociális támogatások (idősebbek és gyermeküket egyedül nevelő anyák munkavállalói csekkel való támogatása az állam által) és még például az
- időlegesen munkanélküliek támogatása munkabérük 60%-ával,
- az önkormányzatok iparüzési adóját megszüntette egyszer és mindenkorra, hogy a vállalkozások ne meneküljenek külföldre,
- a válságtól legyengített vállalatok védelme az obskúrus befektetési társaságoktól, akik felvásárolnák, majd feldarabolnák, vagy bezáratnák a céget a versenyelőny megszerzése érdekében.

<sup>3</sup> www.cia.gov

**Írország:**

- a pénzügyintézetek rossz hitelállományukat (díj ellenében) meghatározott időre egy állami biztosítási alapba helyezik el, ami megelőzné a további csődök bekövetkezését,
- a kormány 21 hónapra befagyasztaná a béreket, a munkanélküliség növekedésének enyhítése céljából
- a magasabb jövedelmeket pedig 5-10%-al csökkentené a kormány.

**Spanyolország:**

A hitelpiac befagyott, a cégek pedig pénzügyi problémákkal küszködnek, ezért

- bankrendszer likviditása érdekében az állam 65 milliárd USD értékben értékpapírokat és hitelpapírokat vásárol a bankoktól,
- az állam 130 milliárd USD értékben garanciát vállal a bankok hitelezési kedvének biztosítására a gazdaság élénkítése érdekében,
- a 2008-ban bejelentett 14 milliárd USD-os gazdaságélénkítő és munkahelyteremtő csomagot követően 2009-ben, 116,5 milliárd USD-os állami beruházásokat, tartalmazó intézkedéseket jelentettek be,
- rendkívüli infrastrukturális beruházások 42,7 milliárd USD értékben,
- közalkalmazotti bérek emelkedésének maximalizálása 2%-ban, az államháztartás terheinek enyhítése céljából.

**Kelet és Közép Európa válságkezelési technikái**

**Románia:**

Alacsony a bizalmi tőkéje, ezért (akárcsak Magyarországnak) népszerűtlen döntéseket kell hoznia a kormánynak (pl.: elbocsátások, nyugdíjak és bérek befagyasztása), de a pártok közt teljes egyetértés van a szükséges intézkedések meghozatalában.

- megszüntettek 140 ezer betöltetlen közalkalmazotti munkahelyet,
- az önkormányzatok 15%-al kevesebbet költhetnek,
- állam 20%-os leépítése az állami és hatósági intézményekben, minisztériumokban,
- elhalasztották a 2009-es nyugdíjmelést, és a pedagógusi béremelést,
- csökkentették az anyasági segélyt.

Kelet-közép Európában minden ország kiadáscsökkentő és bevételnövelő intézkedéseket hoz, két kivétel Szlovákia és Bulgária.

**Szlovákia:**

- kevésbé alkalmaz kiadáscsökkentő és bevételnövelő intézkedéseket, vállalva a költségvetési hiány növekedését, a gazdasági növekedés fenntartása érdekében,
- közkiadásokat növeli az állam (infrastrukturális beruházásokkal, adócsökkentéssel, és munkahelyteremtő programokkal),
- szigorúbban szabályozott bankrendszert vezetnek be,
- adócsökkentés 172 milliárd USD értékben, ezzel a támogatással az adómentes jövedelem sávot 16%-al feljebb emelik,
- járulékfizetést átvállalja azon cégektől, melyek korlátozott munkaidőben de foglalkoztatják az alkalmazottakat.

**Magyarország:**

Paul Lendvai az osztrák Der Standard írója mondta, hogy 2001 és 2007 között Magyarországon a magánfogyasztás 37%-al növekedett, ám a GDP/fő mindössze 29%-al, tehát a magyarok lehetőségein felül éltek a kormány támogatásaival.

- 50 ezer állás megtartását eredményezheti a 129 millió USD-os „4+1” napos munkahely megőrző támogatás EU-s forrásból, mely minden 5. munkanapot max. 50%-ig az állam fizet, ha 2 éven át nem hajtanak végre létszámleépítést és a támogatottakat továbbképzésben, részesítik (ez közvetlenül 25 ezer és közvetetten 50 ezer munkahelyet fog biztosítani),
- várható intézkedés a költségvetési hiány egyensúlyban tartására (13. havi nyugdíj eltörlése, jövedéki adó emelésével, közszféra béreinek emelésével, áfa-emelésével),
- Magyarországon az elmúlt 2 évben szemben haladtak az Európai Foglalkoztatási Stratégia követelményeivel a munkaerő költségek növekedtek, valamint a fiatalok és pályakezdő munkanélküliek elhelyezkedési esélyei romlottak.
- Fontos a kutatás-fejlesztés növelése, ezért a 2008-as GDP-arányos 0,97%-ról (850 millió USD), 2009-re GDP-arányos 1,1%-ra (970 millió USD) növelték. Magyarországnak alacsony a bizalmi tőkéje és nem rendelkezik tartalékokkal, nem tudja a válságot tompítani (kormány kényszerpályán van), ezért az uniós forrásokon kívül csupán belső átcsoportosításokkal képes enyhíteni a gondokon, valami más tétel rovására. Ilyen átcsoportosítás az:
  - Államreform Operatív programból 69 millió USD értékben a Társadalmi Megújulás Programba,
  - Közlekedési Operatív Programból 260 millió USD, és a Társadalmi Infrastruktúra Programból pedig 220 millió USD értékben a Gazdaságfejlesztési Operatív programba.

#### **A gazdasági- nagyhatalmak válságkezelési technikái**

##### **Amerikai Egyesült Államok:**

2000-től az iraki háború Amerikának Joseph Stiglitz (Nobel-díjas közgazdász) szerint mintegy 3000 milliárd USD-ba került eddig. Az USA válságra adott válaszai, válságkezelő lépései:

- 2008. október elején a Bush kormány 700 milliárd USD-os mentőcsomagot szavazott meg (Magyarország GDP-jének ötszöröse) a bankoknak, a rossz hitelek kiváltására fordítottak.
- Barack Obama amerikai elnök a gazdasági válságban állami segílyt kapott vállalatok vezetőinek éves fizetését maximalizálta 500 ezer USD-ban,
- a Fehér Ház közleményben tudatta, hogy ezután a banki vezetők fizetése az adófizetőkével lesz összhangban,
- az új válságkezelési csomagban adócsökkentés, infrastrukturális beruházások valamint áruk és szolgáltatások állami vásárlása szerepel,
- nem tartalmazza: banki és pénzügyi intézeteknek szánt mentőcsomagokat, illetve a kis- és középvállalkozói réteg számára nyújtandó kedvezményes hiteleket, mert Ország Péter (aki a Fehér Ház költségvetési hivatalát vezeti) úgy kalkulált, hogy minden elköltött válságkezelési dollárnak multiplikátor hatása kell, hogy legyen. Az infrastrukturális beruházásoknál 1-2,5\$-al, a megrendeléseknél 0. 7-1,9\$-al és az adócsökkentési programnál 0,5-1,7\$-kal kell növekednie a GDP-nek minden egyes 1\$-nyi befektetett állami pénznek hatására
- szigorúbb szabályok fognak vonatkozni a válságot előidőző: hitelminősítő intézetekre (akik a rossz minőségű hitelezőket jobbnak tüntették fel), jelzáloghitelügynökségekre, a bonyolult pénzügyi eszközök ellenőrzésére és azon cégekre, amelyek előidézték a válságot.

**Kína:**

Elmúlt fél év alatt 20 millió ember veszítette el az állását.

Stabil, nagy valutaalappal rendelkezik (van miből költenie), továbbá erősen szabályozottak a bankok és a pénzügypolitika (a válság gyors továbbterjedése pénzügyekben korlátozott), valamint enyhén szabályozott valutapolitikával elérték, hogy a válság nem gyengítette meg jelentősen a kínai gazdaságot (gazdaságuk stabil, a pénzügyi válságban is.) Kína pénzügyi, és gazdaságpolitikai intézkedései:

- a hitelek növelésével (jegybank csökkentette a kereskedelmi bankok kötelező tartalék rátáját), de szigorrabba tételével mérséklődhet a kis- és a középvállalkozások hitelfelvételének gondjai (cégek fejlődhetnek, nőhetnek tovább),
- gazdaságélénkítő programot készítettek 600 milliárd USD értékben (1,8%-al növeli majd Kína gazdasági növekedését),
- csökkenő külföldi keresletet a belső kereslet/fogyasztás élénkítésével próbálják ellensúlyozni, így jön létre egy új gazdasági struktúra,
- Kína gazdasági szerkezetváltása: a külkereskedelem csökkenését, és a hazai fogyasztás növekedését szeretnék elérni, oly módon, hogy az infrastruktúrát fejlesztik (vasút, közút stb.), munkahelyeket teremtenek, és a vállalatoknak a nyersanyag és a technológiai importját támogatják,
- exportadó megszüntetése acélárak, gabonafélék, vegyipari és más termékek után.

**Japán:**

- Japán és Kína fő export-célállomása USA és a nyugat-európai országok, így a globalizáció a visszájára fordult, mikor Amerika abbahagyta a költenést,
- Panasonic 10 ezer japán alkalmazottjának július végéig 340 ezer forint, a vezetőknél pedig 510 ezer forint értékben kell a saját termékeikből vásárolniuk. Sok japán cég is követheti a példát,
- a japán helyi önkormányzatok országszerte 24 ezer állást hoztak létre, a válság kezelésére,
- a japánra jellemző élethosszig tartó foglalkoztatási rendszer növelte az alkalmi munkások számát, a szegénységet és a munkanélküliséget,
- Japán 100 milliárd USD-os gyorskölcsönt nyújt az IMF-nek azzal a céllal, hogy a világgazdasági válság sújtotta fejlődő országoknak, tudjon segíteni. Japán reményét fejezte ki, hogy más vezető hatalmak is követik majd példáját.

**Összefoglaló**

A válságkezelés közös jellemzője Szlovákiában, Lengyelországban, Bulgáriában, Csehországban, Nyugat-Európában és az USA-ban, hogy a keresletcsökkenést állami beruházásokkal próbálják ellensúlyozni. Ez lehetőséget ad arra, hogy ezek az országok „puhább landolást” hajtsanak végre. Ennek a gazdasági stratégiai útnak azonban több kockázata is van:

- a növekedett költségvetési hiány hosszabb távon alááshatja a befektetői bizalmat,
- kitolhatja az eurózónához való csatlakozást,
- növekedésüket mesterségesen generált keresletre alapozzák, ami hosszabb távon a mostani válságot is előidéző lufi kialakulásához vezethet. Tehát ez csak kitolja, de nem oldja meg a gazdasági problémákat.

Két dolog csökkenti az állami adóbevételeket: a kisebb fogyasztás és az alacsony infláció. Ezért Magyarország, Csehország, Szlovákia, Románia, Lengyelország és Oroszország is kénytelen a jövőben csökkenteni a költségvetését. Ám hosszú

távon ezek az országok megerősödve kerülhetnek ki a válságból, mert a jelenlegi helyzetben a gazdasági racionalitás felülírhatja a rövid-távú politikai racionalitást.

A válságban a felelőtlen kormányzás sokkal gyorsabban és nagyobb mértékben bosszulja meg önmagát, hiszen az általános félelemben lévő befektetők az állami osztogatás első jeleire megvonhatják amúgy is ingatag bizalmukat ezen országoktól. Ezért a kormányok nem tudják a szükséges, de politikailag kényes döntéseket elkerülni, mert a teljes gazdasági összeomlás érezhető távolságban van, így a kormányok mozgástere végtelenül leszűkült, és még a nemzetközi szervezetek és a befektetői bizalom is nagyon erős kontrollt gyakorol. Például:

- Bulgária és Románia az EU-források megtagadásától félve kénytelen a politikai korrupció ellen lépéseket tenni.
- Magyarországnak és Romániának jelentősen csökkentenie kell költségvetési hiányát.

*Milyen hatással lehet a válság a nemzetközi kapcsolatokra?*

- Új világrend alakul ki, Kína is nagyhatalommá válik.
- Nemzetek közötti konfliktusok erősödnek (Brit munkások tiltakoznak a külföldi munkavállalók miatt, franciák a csehekkel okolják, akik olcsóbb Renault-kat gyártanak), pénzügyi világháború törhet ki.
- Új nemzetközi gazdasági rendszer jön létre, a Bretton-Woods-i rendszer helyett.

#### *Irodalom*

[hvg.hu/gazdasag/20090217\\_political\\_calital\\_elemzes\\_magyar.aspx](http://hvg.hu/gazdasag/20090217_political_calital_elemzes_magyar.aspx)  
[www.szmm.gov.hu/main.php?folderID=13565&articleID=40993&ctag=articlelist&iid=1](http://www.szmm.gov.hu/main.php?folderID=13565&articleID=40993&ctag=articlelist&iid=1)  
[www.guardian.co.uk/business/2009/feb/25/japan-economic-crisis-recession](http://www.guardian.co.uk/business/2009/feb/25/japan-economic-crisis-recession)  
[hvg.hu/gazdasag/20090305\\_eu\\_gyurcsany\\_brusszel\\_sajto\\_valsag/page2.aspx](http://hvg.hu/gazdasag/20090305_eu_gyurcsany_brusszel_sajto_valsag/page2.aspx)  
[www.felvidek.ma/index.php?option=com\\_content&task=view&id=11160&Itemid=35](http://www.felvidek.ma/index.php?option=com_content&task=view&id=11160&Itemid=35)  
[www.mno.hu/portal/615004](http://www.mno.hu/portal/615004)  
[money.cnn.com/2009/02/16/news/international/japan\\_gdp/index.htm](http://money.cnn.com/2009/02/16/news/international/japan_gdp/index.htm)  
[www.oecd.org/document/5/0,3343,en\\_2649\\_33927\\_41878469\\_1\\_1\\_1\\_37457,00.html](http://www.oecd.org/document/5/0,3343,en_2649_33927_41878469_1_1_1_37457,00.html)  
[orycsaba.hu/galeria/File/ory\\_20090130\\_eloadas.ppt](http://orycsaba.hu/galeria/File/ory_20090130_eloadas.ppt)  
[www.profitline.hu/index.php/hircentrum/hir/126516](http://www.profitline.hu/index.php/hircentrum/hir/126516)  
[www.hirszerto.hu/cikk.a\\_vesztes\\_mindent\\_visz.98325.html](http://www.hirszerto.hu/cikk.a_vesztes_mindent_visz.98325.html)  
[www.ecoline.hu/piac/20090303\\_kina\\_gazdasag\\_kilatas.aspx](http://www.ecoline.hu/piac/20090303_kina_gazdasag_kilatas.aspx)  
[www.mydigitalfc.com/jobs/japans-local-governments-create-24k-jobs-207](http://www.mydigitalfc.com/jobs/japans-local-governments-create-24k-jobs-207).

